

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu bytowskiego

Mariusz Bąk

mariusz.bak@amu.edu.pl

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych

<https://orcid.org/0000-0002-5812-1943>

Abstrakt: Raport zawiera analizę potencjału turystyczno-kulturowego powiatu bytowskiego, która jest częścią większego projektu realizowanego przez „Turystykę Kulturową”, mającego na celu badanie i porównanie potencjału poszczególnych mikroregionów w Polsce. Została ona oparta na metodzie opracowanej przez Armina Mikosa von Rohrscheidta i opublikowanej pierwotnie w monografii „Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy”, Gniezno, 2008. Mikos v. Rohrscheidt oparł ją na bonitacji punktowej z precyzyjnie dobranymi kryteriami odnośnie do potencjalnych celów turystyki kulturowej w powiecie i innych czynników sprzyjających i wpływających na turystykę kulturową, tym promocji, infrastruktury turystycznej, infrastruktury komunikacyjnej i oferty czasu wolnego.

Słowa kluczowe: turystyka kulturowa, potencjał turystyczno-kulturowy, Pomorze Środkowe, powiat bytowski

I. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badań: powiat bytowski

Lokalizacja: województwo pomorskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (wyd. 2), wyd. KulTour.pl, Poznań

Kwerenda: źródłowa i literatury: październik-grudzień 2024

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: styczeń-luty 2025

Badania terenowe: styczeń-luty 2025

Prowadzący badania terenowe: Mariusz Bąk

Data wypełnienia formularza: marzec 2025

II. Formularz waloryzacyjny:

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej:

I.A.: Zabytki:

I.A.a) Obiekty sakralne:

Historyczna katedra (12 punktów)

brak (o)

Historyczna bazylika (za pierwsze dwie, punkty tylko wówczas, jeśli nie są katedrami) (6)

brak (o)

Historyczny zespół sakralny dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

brak (o)

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

brak (o)

Historyczna znacząca świątynia innych religii ZD (za pierwsze dwie) (6)

brak (o)

Sanktuarium historyczne o znaczeniu międzynarodowym (10)

brak (o)

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym) (jedno pierwsze) (6)

brak (o)

Sanktuarium o znaczeniu ponadregionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (7)

brak (o)

Inne sanktuarium tej rangi lub sanktuarium o znaczeniu regionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (3)

brak (o)

Inna historyczna stale dostępna świątynia innych wyznań i religii (4)

brak (o)

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Cerkiew grekokatolicka pw. św. Jerzego w Bytowie, XVII w. (2)

Aktualna siedziba biskupia (6)

brak (o)

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Kościół pw. św. Marcina w Borzyszkowach, 1721-1724 (4)

Kościół pw. św. Katarzyny w Brzeźnie Szlacheckim, 1716 (4)

Kościół pw. Bożego Ciała w Jasieniu, 1696-1699, rozbud. 1810 (4)

Kościół pw. Chrystusa Króla w Kołczygłowach, szachulcowo-murowany, 1823 (o)

Kościół pw. św. Antoniego Padewskiego w Łubnie, 1620, przebud. 1711 i 1840, szachulcowy (o)

Kościół pw. MB Królowej Polski w Sominach, 1756, drewniany (o)

Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Trzebielinie, 1688-1691, przebud. 1888 (o)

Kościół pw. św. Michała Archaniola w Tuchomiu, XVIII w., przebud. 1905 (o)

Kościół pw. Matki Boskiej Szkaplerznej w Ugoszczy, 1874 (o)

Kościół pw. św. Marii Magdaleny w Ugoszczy, 1822, szachulcowo-drewniany (o)

Kościół pw. św. Stanisława Kostki w Wałdowie, XVIII w., szachulcowy (o)

Kościół pw. św. Katarzyny w Bytowie, 1848-1854 (o)

I.A.b) Zamki i pałace:

Monumentalny zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (12)

brak (o)

Monumentalny zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (10)

brak (o)

Zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (5)

brak (o)

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Zamek w Bytowie (3)

Zamek lub pałac stylizowany D (za pierwsze dwa*) (2)

brak (o)

Dwór lub inna rezydencja, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy**) (6)

brak (o)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu D (za pierwsze trzy***) (2)

Grodzisko wczesnośredniowieczne wraz z cmentarzyskiem kurhanowym na wyspie na Jeziorze Bobięcińskim k. Miastka (2)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu, niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)

Ruiny pałacu w Kamnicy (1)

Ruiny pałacu w Unichowie (1)

Ruiny pałacu w Kartkowie (1)

I.A.c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Średniowieczny cenny zespół urbanistyczny z rynkiem i ulicami, zachowany w znacznej części (za pierwsze trzy) (12)

brak (o)

Inny cenny zespół urbanistyczny na przynajmniej krajową skalę (10)

brak (o)

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Śródmieście w Bytowie z rynkiem, gotycką wieżą dawnego kościoła pw. św. Katarzyny, XIV w. (obecnie galeria sztuki), kościołem ewangelickim pw. św. Elżbiety, obecnie rzymskokatolickim pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej, 1848-1854 (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze trzy) (6)

brak (o)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa*) (3)

brak (o)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)

Gotycka wieża dawnego kościoła św. Katarzyny (4)

Stary młyn gospodarczy z przełomu XIX i XX w. w Bytowie; obecnie restauracja (4)

Budynek – miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze dwa***) (4)

brak (o)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)

Pałac w Tursku, neobarokowy, XIX/XX w., obecnie ośrodek szkolno-wychowawczy (3)

Klasycystyczny budynek poczty konnej w Bytowie, XVIII/XIX w.; obecnie budynek mieszkalno-usługowy (3)

Budynek, miejsce ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa*****) (1)

brak (o)

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane w znacznej części ZD (4)

brak (o)

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)

brak (o)

Ruiny fortyfikacji miejskich (1)

brak (o)

Zachowane w znacznej części zespoły zabytkowe związane z dziejami innych niż polska grup etnicznych (za pierwsze dwa zespoły) (7)

brak (o)

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)

brak (o)

Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)

brak (o)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu międzynarodowym ZD (pierwszy) (10)

Elektrownia wodna w Strudze, 1896; jedna z najstarszych, nieprzerwanie działających elektrowni wodnych na świecie (10)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu krajowym ZD (pierwsze dwa*) (7)

Elektrownia wodna w Gałężni Małej; 1912-1914, 1920-1924; w momencie budowy największa elektrownia wodna w środkowej i północnej Europie (o)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)

Kamienny most kolejowy na rzece Boruji, 1882-1884 (o)

Ruiny wiaduktu kolejowego w Kozinie (o)

Ruiny wiaduktu kolejowego w Miastku (o)

Historyczna, funkcjonująca stale linia kolejowa lub żeglugowa (tylko za przystanek początkowy lub końcowy danej linii) (6)

brak (o)

Historyczna, funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żeglugowa (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek**) (4)

brak (o)

I.A.d) Obiekty militarne:

Zespół forteczny o bardzo dużym znaczeniu militarnym, zachowany w znacznej części ZD (10)

brak (o)

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu lub zachowany w mniejszej części* ZD (4)

brak (o)

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu dostępny sezonowo lub w mniejszej części**
(2)

brak (o)

Pojedyncze zachowane obiekty forteczne ZD (za pierwsze dwa***) (2)

brak (o)

Pojedyncze obiekty forteczne dostępne częściowo, ruiny fortec (pierwsze dwie****) (1)

brak (o)

Zachowana w dużej części, dostępna linia umocnień, ważna strategicznie (pierwsze dwie) (4)

brak (o)

Zachowana w niewielkiej części, dostępna linia umocnień* (2)

brak (o)

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)

brak (o)

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekt Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO
(dodatkowo 30)

brak (o)

Obiekt będący na polskiej liście Pomników Historii ZD (dodatkowo, jeśli nie znajduje się on na liście UNESCO) (15)

brak (o)

Przy braku ogólnej dostępności obiektów z tej grupy punkty są odejmowane, pozostawia się tylko 1/3 punktów przyznanych za dany obiekt, jeśli inaczej nie wskazano

nie dotyczy

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników miejskich, oprowadzających po obiektach lub przewodników obiektowych w języku polskim (za pierwsze pięć) (2)

brak (o)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu obiektach)
(1)

brak (o)

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego** (pierwsze pięć) (1)

Zamek w Bytowie; na zamku funkcjonuje Muzeum Zachodniokaszubskie, a funkcje przewodników mogą pełnić kustosze wystaw i asystenci muzealni (1) – tym samym brak dodatkowych punktów w sekcji I.D.

Gotycka wieża dawnego kościoła św. Katarzyny; w wieży funkcjonuje oddział Muzeum Zachodniokaszubskiego, a funkcje przewodników mogą pełnić kustosze wystaw i asystenci muzealni (1) – tym samym brak dodatkowych punktów w sekcji I.D.

Elektrownia wodna w Strudze (1)

Elektrownia wodna w Gałąźni Małej; w elektrowni funkcjonuje dodatkowo izba muzealna poświęcona historii obiektu i innych elektrowni wodnych na Pomorzu. Orowadzanie jest połączone – dotyczy zarówno samego obiektu, jak i izby muzealnej (1) – tym samym brak dodatkowych punktów w sekcji I.D.

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (1)

brak (o)

Przewodniki elektroniczne po miejscu lub obiekcie (za pierwsze trzy) (1)

brak (o)

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego miejsca lub obiektu (pierwsze dwa) (2)

brak (o)

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania miejsca lub obiektu (za pierwsze dwa) (1)

brak (o)

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (przynajmniej dwie wersje obcojęzyczne, w pierwszych trzech obiektach) (1)

brak (o)

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1)

Praca zbiorowa. Zamek Bytowski. Muzeum Zachodnio-Kaszubskie w Bytowie, 2010, ss. 31 (1)

Własny materiał informacyjny w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1)

brak (o)

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu

(2) bardzo dobry stan konserwacji zamku, wieży gotyckiej, cerkwi grekokatolickiej w Bytowie

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B.a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu międzynarodowym (każdy) (8)

brak (0)

Monumenty (pomniki) o znaczeniu krajowym (do trzech*) (6)

brak (0)

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

Pomnik Światowida w Bytowie (2)

Pomnik – samolot Lim-5 w Miastku подарowany przez gen. bryg. Mirosława Hermaszewskiego (2)

Pomnik Narodu Polskiego w Parku Miejskim w Miastku (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (1)

Pomnik w Tuchomiu upamiętniający mieszkańców parafii poległych w I wojnie światowej (1)

Obelisk w Trzebiatkowej upamiętniający mieszkańców wsi poległych w I wojnie światowej (1)

Pomnik w Rekowie upamiętniający mieszkańców wsi poległych w I wojnie światowej (1)

Pomnik w Miastku poświęcony mieszkańcom zamieszkałym w mieście do 1945 roku (0)

Pomnik 25-lecia (1963-1988) Fabryki Rękawiczek i Odzieży Skórzanej w Miastku (0)

Miejsca historyczne o międzynarodowym znaczeniu (do trzech) (8)

brak (0)

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)

brak (0)

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

brak (0)

Miejsca związane z akcją utworów literackich o międzynarodowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (3)

brak (o)

Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)

brak (o)

Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu (pierwsze trzy) (3)

Kołczygłowy – Kościół pw. Chrystusa Króla; miejsce ślubu (1847) Otto von Bismarcka i Johanny von Puttkamer (3)

Bytów – miejsce urodzenia (1865) Hermanna Gutzmanna, niemieckiego lekarza, pioniera foniatrii, współtwórcy logopedii (3)

Miastko – jedno z miejsc zamieszkania Gebharda Leberechta von Blüchera (1742-1819), księcia, feldmarszałka Królestwa Prus, dowódcy armii pruskiej w bitwie pod Waterloo; w kościele w Miastku została pochowana jego żona Caroline Amelie von Mehling (3)

Ponikła – miejsce zamieszkania w latach 1937-1945 Maxa Schmelinga (1905-2005), uważanego za najwybitniejszego niemieckiego boksera zawodowego (o)

Wierszyno – majątek Otto von Bismarcka (o)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu (do trzech) ZD (2)

Parchowo – miejsce urodzenia (1893) Wiktora Żywickiego, chorążego Wojska Polskiego, działacza niepodległościowego i kawalera Orderu Virtuti Militari (2)

Bytów – miejsce urodzenia (1958) Barbary Kosmowskiej, polskiej pisarki, autorki książki z kanonu lektur szkolnych „Dziewczynka z parku” (2)

Kołczygłowy – miejsce urodzenia (1955) Czesława Langa, medalisty igrzysk olimpijskich i mistrzostw świata w kolarstwie (2)

Kozy – jedno z miejsc zamieszkania Anny Łajming (1904-2003), pisarki (o)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu, niedostępne lub częściowo zachowane (za pierwsze dwa*) (1)

Pałace w Barnowie i Poborowie – własność prywatna Czesława Langa, medalisty igrzysk olimpijskich i mistrzostw świata w kolarstwie (o)

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

Dąbie – miejsce urodzenia (ok. 1550) Szymona Krofeya, pastora ewangelickiego, autora najstarszych drukowanych zabytków języka kaszubskiego (1)

Dąbrówka – miejsce urodzenia Wilhelma Rudnicka (1850-1927), niemieckiego kompozytora, organisty, królewskiego dyrektora muzycznego w Legnicy (1)

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)

Barnowiec – dawny pałac von Puttkamerów, obecnie własność prywatna, miejsce urodzenia (1824) Johanny von Puttkamer, żony Otto von Bismarcka (2)

Bytów – miejsce urodzenia (1939) Hansjoachima Walthera, niemieckiego matematyka, nauczyciela akademickiego, deputowanego do Bundestagu (1990), ministra do zadań specjalnych (1990-1991) w trzecim rządzie Helmuta Kolha; współzałożyciela Deutsche Soziale Union, jej wiceprzewodniczący (1990) i przewodniczący (1990-1991) (2)

I.B.b) Cmentarze historyczne:

Nekropolia zbiorowa władców Polski (8)

brak (0)

Nekropolia zbiorowa innych znanych w kraju osobistości (do trzech) (5)

brak (0)

Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)

brak (0)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali międzynarodowej (6)

brak (0)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali kraju (do trzech) (2)

Cmentarz komunalny w Miastku – miejsce pochówku Jana Karnickiego (1908-1970), księdza katolickiego, kapelana Wojska Polskiego i Armii Krajowej (2)

Cmentarz komunalny w Miastku – miejsce pochówku Bernarda Wituckiego (1918-1993), księdza katolickiego, kapelana Wojska Polskiego, podpułkownika, działającego w Polskim Ruchu Oporu we Francji (2)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)

Cmentarz komunalny w Miastku – miejsce pochówku Alojzego Bruskiego (1915-1998), przywódcy organizacji konspiracyjnej Iskra, dowódcy oddziałów partyzanckich TOW „Gryf Pomorski” (1)

Cmentarz komunalny w Bytowie – miejsce pochówku Gerardy Czaji (1940-2021), polityka, senatora V kadencji, przewodniczącego Rady Miejskiej w Bytowie (1984-1988), radnego Sejmiku Województwa Pomorskiego (1998-2001) (1)

Cmentarz w Płotowie – miejsce pochówku członków rodziny Styp-Rekowskich, w tym Jana Styp-Rekowskiego (1874-1942), włościanina kaszubskiego, działacza narodowościowego, działacza Związku Polaków w Niemczech (1)

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch)
ZD (1)

Cmentarz Leśników Niemieckich w Pysznie (1)

Cmentarz ewangelicki w Łubnie (1)

Cmentarz w Płotowie (1)

Za każdy cmentarz zabytkowy lub inną nekropolię o znacznie ograniczonej dostępności – odejmuje się połowę przyznanych punktów
nie dotyczy

I.B.c) Budowle współczesne:

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej D (do dwóch) (5)
brak (0)

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej ND (do dwóch*) (2)

brak (0)

Budowle współczesne o wysokiej wartości architektonicznej (do trzech**) (1)

brak (0)

I.C. Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki historycznej o znaczeniu międzynarodowym (10)

brak (0)

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)

brak (0)

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)

Barokowy ołtarz główny z 1680 r. z obrazem Chrystusa Ukrzyżowanego w kościele pw. MB Królowej Polski w Sominach, w obiekcie także ambona z XVIII w. (3)

Rokokowy ołtarz główny z II poł. XVIII w. z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem namalowanym w 1868 r. przez T. Rendera, w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Ugoszczy; dodatkowo dwa ołtarze boczne w stylu baroku ludowego z II poł. XVIII w. poświęcone św. Barbarze i św. Józefowi z Dzieciątkiem (3)

Chrzcielnica z 1667 r. ufundowana przez Ludwika i Małgorzatę von Puttkamerów i dzwon z 1649 r. w kościele pw. św. Antoniego Padewskiego w Łubnie (3)

Tabernakulum z XVII w. z cerkwi pw. św. Paraskewy (obecnie kościół pw. św. Michała Archaniola) w Surochowie (powiat jarosławski) znajdujące w cerkwi pw. św. Jerzego w Bytowie (0)

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu międzynarodowym (9)
brak (0)

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu krajowym (do trzech*)
(5)

brak (0)

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

Wielkoformatowe murale w Miastku – pierwszy o tematyce niepodległościowej, przedstawiający husarza na koniu; drugi przedstawiający dziewczynkę trzymającą w ręce herb Miastka (2)

Wielkoformatowe murale w Bytowie – między innymi z wizerunkiem rycerza Bycio herbu Kasztan – oficjalnej maskotki miasta (2)

Wielkopowierzchniowa fontanna na rynku w Bytowie z pokazami multimedialnymi w sezonie (2)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki):

Muzea o znaczeniu międzynarodowym (10)

brak (0)

Muzea o znaczeniu krajowym (do trzech) (8)

Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie; wpis do Państwowego Rejestru Muzeów 26 czerwca 2012 r. (8)

Muzea o znaczeniu regionalnym (do trzech) (5)

brak (0)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

Muzeum Szkoły Polskiej w Płotowie (2)

Zagroda Styp-Rekowskich w Płotowie (2)

Gotycka wieża św. Katarzyny, wystawa muzealna prezentująca materialne dziedzictwo duchowości dawnych mieszkańców ziemi bytowskiej, a także dzieje nieistniejącego kościoła św. Katarzyny (2)

Izba muzealna w elektrowni wodnej w Gałężni Małej (0)

Muzea typu skansenowskiego duże o przynajmniej regionalnym zasięgu (10)

brak (0)

Inne muzea typu skansenowskiego (za pierwsze dwa) (6)

Gród Rummela w Miastku (6)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu krajowym (w sumie za pierwsze trzy) (4)

brak (0)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

Wystawa obrazów Stanisławy Sierant „Retrospektywa”, 16.02.2024-09.04.2024, Muzeum Zachodniokaszubskie, Bytów (2)

„Kaszubi w Winowie. Ślady tożsamości”, 05.07.2024-15.11.2024, Muzeum Zachodniokaszubskie, Bytów (2)

Wystawa obrazów Marzeny Subickiej „Władcy. Bogowie. Ludzie. Epokowe opowieści Marzeny Subickiej”, 18.10.2024-31.01.2025, Muzeum Zachodniokaszubskie, Bytów (2)

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na dużą skalę (ponad 10 placówek) (4)

brak (0)

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na mniejszą skalę* (3-9 placówek) (2)

brak (0); mniej niż trzy placówki (w 2024 roku tylko Muzeum Zachodniokaszubskie, Izba Regionalna w Modrzejewie)

Lokalne Izby Pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

Izba Pamięci Proboszcza Miastckiego Księdza Generała Bernarda Wituckiego w Miastku (1)

Izba Regionalna w Modrzejewie (1)

Izba Regionalna w Rokitkach (1)

Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)

brak (0)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach dodatkowe punkty za:

Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)

brak (0)

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (za każdą 1)
brak (o)

Ekspozycje i prezentacje albo samodzielne placówki muzealne związane tematycznie z innymi grupami narodowymi lub etnicznymi, dziejami innych państw lub narodów (za pierwsze dwie z objaśnieniami w innym języku) (3)

Wystawa etnograficzna „Kultura materialna Kaszubów Bytowskich” w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie; opis wystawy dodatkowo w języku niemieckim i angielskim (3)

Przewodniki elektroniczne (1)

brak (o)

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (do 2 języków za każdy:) (1)

brak (o)

Przewodnicy obiektowi stali (2)

brak (o)

Przewodnicy obcojęzyczni obiektowi stali za każdy język do trzech (1)

brak (o)

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie** (1)

punktowane w kategorii I.A (o)

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech (1)

brak (o)

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego muzeum (pierwsze 2)
(po 2 pkt)

brak (o)

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania muzeum (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

Zajęcia muzealne w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie („W Kaszubskiej zagrodzie”, „Wycinanka po kaszubsku”) (1)

Działalność animacyjna i edukacyjna w Zagrodzie Styp-Rekowskich w Płotowie (np. izba zielarki, warsztaty „Od owieczki do wełniaczka”) (1)

Lekcja muzealna w elektrowni wodnej w Gałężni Małej (o)

Własny materiał informacyjny, wydany nie dawniej niż przed 5 laty (1)

Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie. Szkice dziejów 1972-2022. Monografia zbiorowa pod redakcją Tomasza Siemińskiego, Bytów 2022, ISBN 978-83-65472-31-1 (1)

Wersje obcojęzyczne własnego materiału informacyjnego (min. dwie wersje) (1)
brak (0)

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie (1)

Przy muzeach o znaczeniu **krajowym** dodatkowe punkty za:

Opis zbiorów w językach obcych (1)

Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie, języki angielski i niemiecki (1)

Pojedyncze eksponaty (kolekcje) o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch) (2)

brak (0)

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

Zagroda Styp-Rekowskich w Płotowie (1)

Muzeum Szkoły Polskiej w Płotowie (1)

Gotycka wieża św. Katarzyny (1)

Pojedyncze eksponaty lub kolekcje o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch w sumie) (2)

brak (0)

Pojedyncze eksponaty o znaczeniu krajowym (najwyżej jeden) (1)

brak (0)

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

brak (0)

Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (broшуry, foldery) (1)

Zagroda Styp-Rekowskich w Płotowie (1)

Muzeum Szkoły Polskiej w Płotowie (1)

Gotycka wieża św. Katarzyny (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak (0)

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

brak (0)

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Zamek w Poezji w Bytowie; do 2024 roku 5 edycji (4)

BytOFFsky Festival; do 2024 roku 15 edycji (4)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak (0)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)

Festiwal Piosenki „Wschodami Gwiazd” w Bytowie; do 2024 roku XVII edycji (6)

Thunder Fest w Bytowie – festiwal muzyki rockowo-metalowej; do 2024 roku 11 edycji (6)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Półmaraton Gochów w Bytowie; do 2024 roku 42 edycje (4)

Dni Bytowa (4)

Giełda Piosenki dla Dzieci i Młodzieży w Miastku; do 2024 roku 26 edycji (4)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak (0)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

brak (0)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Oblężenie Grodu Rummela (4)

Rzadsze eventy kultury wysokiej lub masowej o znaczeniu międzynarodowym (jeden) (4)

brak (0)

Regularne działanie na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

brak (0)

Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni (jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)

brak (0)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe

Z ofertą turystyczną (do dwóch) (2)

Szlifiernia bursztynu w Świerznie (2)

Z ofertą kulturową (do dwóch) (2)

brak (0)

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego zakładu (pierwsze dwa) (2)

brak (0)

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania zakładu (pierwsze dwa) (1)

brak (0)

Dodatkowo za obsługę w językach obcych (minimum dwa języki obce) (za każdą ofertę) (1)

*brak (0)***I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:**

ZOO, akwaria, parki dzikich zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (do trzech) (4)

brak (0)

Park Narodowy z Muzeum Przyrodniczym na terenie regionu (8)

brak (0)

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (poza parkami narodowymi i krajobrazowymi) (do trzech) (1)

*Rezerwat przyrody „Nożyńskie Mszary” (1)**Rezerwat przyrody „Jezioro Smołowe” (1)**Rezerwat przyrody „Jezioro Orle” (1)*

Ogród Botaniczny, palmiarnia, arboretum (za pierwsze dwa) (4)

*Ogród Japoński przy Centrum Ułan SPA w Bytowie (4)**Przystanek dydaktyczno-botaniczny na Jeziorze Granicznym w Łobzowie (4)*

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa) (2)

Park krajobrazowy przy Leśnym Pensjonacie w Wiatrołomie (2)

Park miejski duży kultywowany (pow. 4 ha) z obiektami sztuki (pierwsze dwa) (2)

brak (0)

Park miejski duży, kultywowany bez obiektów sztuki* (pierwsze dwa) (1)

brak (0)

Park miejski mniejszy (pow. 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)

Park Miejski w Miastku (1)

Park Jordanowski w Bytowie (0)

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu międzynarodowym (8)

Szlak Gryfitów – Bytów (8)

Przebiegający przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu krajowym (za pierwsze trzy) (6)

Szlak Zamków Gotyckich (6)

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

Pomorski Szlak Kulinarny – Bytów, Miastko, Trzebielino, Tuchomie (3)

Szlak Elektrowni Wodnych – Struga i Gałąźnia Mała (3)

Szlak Zwiniętych Torów – na terenie powiatu bytowskiego od Miastka do Kóz, dalej przez powiat lęborski (0)

Trakt Pieszno-Konny im. Daniela Chodowieckiego (0)

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

Szlak im. Marka Cichosza – Dąbie, Gostkowo, Niedarzyno, Grzmiąca (3)

Szlak Pięciu Jezior – Jeziora Jasień, Modre, Obrowo Małe, Pomyskie, Żabie (3)

Szlak „Dwie Wieże” – Siemierzycka Góra, Góra Lemana (3)

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

Szlak „Grodzisko Borzytuchom” w Borzytuchomiu (3)

Szlak „Gołębia Góra” w Gostkowie (3)

Szlak Otto Smaliana w Pysznie (3)

Wirtualne szlaki turystyczne przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)
brak (0)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)
brak (0)

Podziemne trasy turystyczne stale dostępne na terenie regionu (7)
brak (0)

Regularna oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem (za pierwsze dwie trasy) (3)

brak (o)

Oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem na zamówienie (za pierwsze dwie trasy)

(1)

brak (o)

Dodatkowe wersje językowe objazdu z przewodnikiem (za pierwsze dwie) (1)

brak (o)

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:

II.A. Informacja turystyczna:

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Informacja turystyczna „Zamek” na zamku w Bytowie (2)

Centrum Informacji Turystycznej „Brama Kaszubskiego Pierścienia” w Miastku (2)

Informacja w językach obcych (za każdy język do trzech) (1)

Informacja turystyczna „Zamek” na zamku w Bytowie – język angielski, język niemiecki (2)

Centrum Informacji Turystycznej „Brama Kaszubskiego Pierścienia” w Miastku – język angielski (1)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

brak (o)

Przewodnicy miejscy lub terenowi (za każdy język do czterech) (1)

brak (o)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

brak (o)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

brak (o)

Pozostały aktualny materiał informacyjny* (1)

brak (o)

Wersje obcojęzyczne pozostałego materiału informacyjnego (od dwóch języków) (1)

brak (o)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5, 4, 3, 2, 1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane (za pierwsze dwa obiekty w każdej kategorii) (2)

Hotele 5-gwiazdkowe:

brak (o)

Hotele 4-gwiazdkowe:

brak (o)

Hotele 3-gwiazdkowe:

brak (o)

Hotele 2-gwiazdkowe:

Hotel Dana w Bytowie (2)

Hotele pozostałe:

Hotel Centrum Ulan SPA w Bytowie (2)

Dom Pomorski w Miastku (2)

Hostele/pensjonaty:

Stacja Snu w Udorpiu (2)

Gościniec Boruja w Rekowie (2)

Zajazd u Julii w Miastku (o)

Dworek Kreftówka w Wałdowie (o)

Pensjonat Monte Christo w Miastku (o)

Gościniec Żurawi Młyn w Ciemnie (o)

Schroniska/ośrodki wczasowe/domki wczasowe/kempingi/pola namiotowe:

Harcerski Ośrodek Wypoczynkowy w Bobiecinie (2)

Ośrodek wczasowy „Wrzos” w Łupawsku (2)

Ośrodek wczasowy „Zawiaty” w Zawiatkach (o)

Ośrodek wczasowy „DAL-SOL” w Parchowie (o)

Ośrodek „Zielone Wzgórza” w Mądrzechowie (o)

Baza Obozowa „Azymut” w Rekowie (o)

Kemping „Ekotour” w Brzeźnie Szlacheckim (o)

Przyzagrodowe Pole Namiotowe w Świerznie (o)

Kwatery zorganizowane:

Dom Sportowca w Bytowie (2)

Pokoje gościnne Ośrodka Sportu i Rekreacji w Miastku (2)

Centrum Międzynarodowych Spotkań w Tuchomiu (o)

Istniejąca oferta pakietowa hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)

Hotel Centrum Ulan SPA w Bytowie (1) – w pakiecie między innymi spływy kajakowe, nordic walking, kulig

Ośrodek wczasowy „Zielone Wzgórza” w Mądrzechowie (1) – w pakiecie między innymi spływy kajakowe, wędkarstwo, paintball

Restauracje z autentyczną kuchnią regionalną (za pierwszy obiekt) (3)

Restauracja Kaszubianka w Bytowie (3)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)

Restauracja Nad Jeziorem Jeleń w Bytowie (2)

Restauracja Młyn w Bytowie (0)

Restauracja Myśliwska w Tuchomiu (0)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Restauracja Kuźnia w Brzeźnie Szlacheckim (0)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Restauracja Młyn w Bytowie (1)

Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

Restauracja Jaś Kowalski w Bytowie (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22.00 (za pierwszą) (1)

Piwnica Pełna Smaków w Bytowie (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 24.00 (za pierwszą) (1)

brak (0)

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bar Mały w Bytowie (1)

Gościniec Jereczek w Jamnie (0)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

Wypożyczalnia samochodów w Bytowie (2)

Wypożyczalnia samochodów w Miastku (0)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)

brak (0)

Lotnisko z połączeniami krajowymi* w odległości mniejszej niż 50 km od centrum regionu (3)

brak (0)

Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)

brak (0)

Inny* dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec kolejowy w Miastku (2)

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec autobusowy w Bytowie (2)

Przystanek autobusowy* na miejscu (za pierwszy) (1)

nie dotyczy

Port pasażerski morski na miejscu (za pierwszy) (3)

brak (0)

Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)

brak (0)

Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km (za pierwsze dwie) (4)

brak (0)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) *Droga krajowa nr 20 - na terenie powiatu bytowskiego od granicy z gminą Biały Bór (powiat szczeciński, województwo zachodniopomorskie) do granicy z gminą Lipusz (powiat kościerski, województwo pomorskie) (2)*

Droga krajowa nr 21 – na terenie powiatu bytowskiego od Miastka do granicy z gminą Kobylnica (powiat słupski, województwo pomorskie) (2)

Inne połączenia* bez utrudnień dla autokarów (za pierwsze dwa) (1)

nie dotyczy

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)

Komunikacja miejska w Bytowie (2)

Kursy nocne komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (1)

brak (0)

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)

Bytów (1)

Miastko (1)

Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)

brak

Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę*) (1)

brak (o)

II.D. Promocja turystyczna:

Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)

brak (o)

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)

brak (o)

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze dwa w ostatnim roku) (1)

brak (o)

Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej w ostatnich dwóch latach (2)

brak (o)

Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzującej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)

brak (o)

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje kultury:

Teatr stały (pierwszy obiekt) (3)

brak (o)

Filharmonia na miejscu (3)

brak (o)

Stała oferta koncertów muzycznych* (za pierwszą ofertę) (2)

brak (o)

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)

brak (o)

Opera na miejscu (2)

brak (o)

Teatr muzyczny (operetka, rewia lub musical) na miejscu (za pierwszą ofertę) (2)
brak (o)

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Kino „Albatros” w Bytowie (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi na terenie regionu (2)

Siemierzyska Góra – najwyższe wzniesienie Pojezierza Zachodniopomorskiego, 256,5 m n.p.m. (2)

Jeziora zdadne do kąpiel, dostępne ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Jezioro Jeleń (2)

Brzeg morski na terenie regionu (3)

brak (o)

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Głaz Orlika w Raduszu (1)

Dęby szypułkowe Bolek i Lolek w Wierszynie (1)

Wież (punkty) widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie) (1)

Wieża widokowa na Górze Lemana w Piasznie (1)

Wieża widokowa na Siemierzyskiej Górze w Płotowie (1)

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad regionem lub miejscowością (za pierwszą) (3)

brak (o)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Kompleks Basenowo-Rekreacyjny „Nimfa” w Bytowie (2)

Baseny otwarte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt przy braku basenu krytego) (1)
nie dotyczy

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)

Plaża nad Jeziorem Jeleń w Bytowie (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Szkoła Języków Obcych „Cool School” w Bytowie (2)

Sezonowa* oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (1)

nie dotyczy

Stale centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

Ośrodek Sportu i Rekreacji w Miastku (2)

Sezonowe* centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (1)

nie dotyczy

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Stadion MOSiR w Bytowie (1)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

Bytowski Klub Sportów Walki w Bytowie (1)

Bytowski Klub Żeglarski w Bytowie (1)

Lodowiska ogólnodostępne stałe (za pierwszy obiekt) (2)

brak (o)

Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)

Kryte lodowisko w Bytowie (1)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV.A. Instytucje w regionie:

Obecność uniwersytetu w regionie (za pierwszy) (4)

brak (o)

Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)

brak (o)

Obecność siedziby władz państwowych (5)

brak (o)

Obecność siedziby władz wojewódzkich (2)

brak (o)

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Oficjalne kurorty (za pierwsze trzy miejscowości) (4)

brak (o)

Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji (punkty za pierwsze dwa obiekty) (2)

brak (o)

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Regularne organizowanie imprez targowych o przynajmniej krajowym zasięgu (2)

brak (0)

Obecność krajowych central wielkich firm w regionie (za pierwsze trzy) (2)

DRUTEX S.A. (2)

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)

Hotel Centrum UŁAN SPA w Bytowie (3)

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)

Sputnik Park w Bytowie (4)

Vendo Park w Bytowie (2)

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych z patentem europejskim (za pierwszy obiekt) (2)

brak (0)

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych znanych na skalę krajową (za pierwszy obiekt) (1)

Browar Kaszubski „Bytów” – regionalne piwa rzemieślnicze (1)

Gospodarstwo Rybackie „Trzebielino” – pstrąg w zalewie octowej – marka Zielone Serce Pomorza (-)

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)

brak (0)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Związek partnerskich miast: Bytów – Markaryd (Szwecja) (1)

Związek partnerskich miast: Bytów – Zaleszczyki (Ukraina) (1)

Związek partnerskich miast: Miastko – Bad Fallingbostel (Niemcy) (1)

Związek partnerskich miast: Miastko – Cytowiany (Litwa) (1)

Podsumowanie:**kategoria I: 246**

kategoria II: 48

kategoria III: 22

kategoria IV: 16

Łącznie: 332

Tabela 1. Zestawienie punktacji dla powiatu bytowskiego w zakresie turystyki kulturowej

Kategoria	Podkategoria	Liczba uzyskanych punktów	Maksymalna liczba punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A. Zabytki	56	473
	I.A. a) Obiekty sakralne	14	122
	I.A. b) Zamki i pałace	8	108
	I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne	27	140
	I.A. d) Obiekty militarne	0	18
	Dodatkowe punkty w kategorii I.A.	7	85
	I.B. Miejsce historyczne lub znaczące	40	168
	I.B. a) Budowle historyczne i monumenty	30	102
	I.B. b) Cmentarze historyczne	10	56
	I.B. c) Budowle współczesne	0	10
	I.C. Pojedyncze dzieła sztuki	15	72
	I.D. Muzea i wystawy	43	205
	I.E. Eventy kulturowe	36	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną	2	16
	I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza	16	53
	I.H. Szlaki kulturowe	38	106
	<i>RAZEM za kategorię I</i>	246	1243
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	5	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	31	51
	II.C. Infrastruktura komunikacyjna	12	32
	II.D. Promocja turystyczna	0	20

	<i>RAZEM za kategorię II</i>	48	120
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A. Instytucje kultury	2	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	8	14
	III.C. Oferta sportowa, rekreacyjna i edukacyjna	12	13
	<i>RAZEM za kategorię III</i>	22	39
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	0	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	0	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	5	11
	IV.D. Oferta shoppingu	7	11
	IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów	4	4
	<i>RAZEM za kategorię IV</i>	16	57
SUMA (WSZYSTKIE KATEGORIE)		332	1453

III. Ocena mikroregionu z punktu widzenia turystyki kulturowej

Powiat bytowski położony jest w zachodniej części województwa pomorskiego i obejmuje blisko 2200 km², będąc tym samym drugim pod względem zajmowanej powierzchni powiatem w województwie, ustępując jedynie powiatowi słupskiemu. Jest także jednym z największych powiatów w Polsce. Oprócz wspomnianego powiatu słupskiego wyprzedzają go jedynie powiaty: białostocki, olsztyński, bialski i kielecki. W skład powiatu bytowskiego wchodzi dwie gminy miejsko-wiejskie (Bytów, Miastko) oraz osiem gmin wiejskich (Borzytuchom, Czarna Dąbrówka, Kołczygłowy, Lipnica, Parchowo, Studzienice, Trzebielino, Tuchomie).

Pod względem przyrodniczym charakteryzuje się zróżnicowanym młodoglacjalnym krajobrazem. Obejmuje wschodnią część Pojezierza Zachodniopomorskiego z Wysoczyzną Polanowską i Pojezierzem Bytowskim, a także północno-wschodnią część Pojezierza Południowopomorskiego z Równiną Charzykowską. Na obszarze powiatu, w jego środkowej części, znajduje się najwyższe wzniesienie morenowe całego Pojezierza Zachodniopomorskiego – Siemierzycka Góra, wznoszące się na wysokość 256,5 m n.p.m. W zachodniej części analizowanego mikroregionu rozciąga się z kolei ciąg wzgórz morenowych o nazwie Góry Szybskie, z punktem kulminacyjnym Skibską Górą o wysokości 228,1 m n.p.m. Powiat cechuje także wysoki wskaźnik jeziorności. Największymi jeziorami są: Jasień (577 ha), Bobiecińskie Wielkie (525 ha), Kłaczno (216 ha) oraz Gwiazdy (210 ha). Część jezior to

jeziora lobeliowe, charakteryzujące się małą twardością wody i niską trefią, w których występuje lobelia jeziorna (*Lobelia dortmanna*) – relikw borealno-glacialny. Akweny te cechują się także wysoką klasą czystości oraz znaczną przejrzystością. Jest to siedlisko przyrodnicze, które wymaga ochrony w obszarach Natura 2000. Powiat przecinają także doliny dużych rzek Przemyśla – Łupawa, Słupia i Wieprza.

Znaczna część powierzchni powiatu chroniona jest ustawowymi formami ochrony przyrody, w tym parkiem krajobrazowym („Dolina Słupi”), 23 rezerwatami przyrody i 71 użytkami ekologicznymi. Ponadto w granicach powiatu znajduje się aż 329 pomników przyrody. Do tego dochodzą obszary ochronionego krajobrazu oraz obszary dyrektywy ptasiej i siedliskowej Natura 2000.

Z uwagi na wybitne walory przyrodnicze turystyka kulturowa nie jest główną determinantą ruchu turystycznego w regionie. Może natomiast stanowić wartościowe uzupełnienie. W wyniku przeprowadzonej waloryzacji potencjału turystyczno-kulturowego powiatu bytowskiego stwierdzono, że badany mikroregion w najważniejszej dla oceny kategorii I (Potencjalne cele turystyki kulturowej) uzyskał **246** punktów. Taki wynik klasyfikuje region w grupie jednostek o **średnim potencjale** (przedział punktowy 100-250), choć należy zaznaczyć, że wyłącznie detale zdecydowały o braku zaliczenia powiatu do kategorii dużego potencjału. Spośród sąsiednich powiatów wyższy rezultat osiągnęły jedynie mikroregiony, w których zbiorczo oceniane były powiat ziemski i powiat grodzki – powiat słupski ze Słupskiem (**348 punktów**; [Lewańska i in. 2016]) oraz powiat koszaliński z Koszalinem (**272 punkty**; [Lewańska 2014]). Pozostałe sąsiednie powiaty osiągnęły wyniki niższe lub znacząco niższe: powiat lęborski – **231 punktów** [Czajkowski 2016], powiat szczeciński – **182 punkty** [Duda 2024], powiat chojnicki – **162 punkty** [Jankowski 2013]. Powiaty kościerski i kartuski nie były do tej pory analizowane.

Siedzibą władz powiatu bytowskiego jest Bytów zamieszkiwany przez około 16,5 tysiąca osób. Jest to miasto z wielowiekową (prawa miejskie od 1346 roku) i burzliwą historią, które wielokrotnie zmieniało przynależność administracyjną. To w Bytowie znajduje się bezsprzecznie najważniejszy i najbardziej rozpoznawalny zabytek powiatu – gotycki zamek krzyżacki. Jest to główny magnes turystyki kulturowej w regionie, nie tylko ze względu na walory architektoniczne, ale także zlokalizowane w nim Muzeum Zachodniokaszubskie i wydarzenia towarzyszące jego działalności oraz organizowane we wnętrzach zamku i na jego dziedzińcu eventy kultury wysokiej i masowej, zarówno o znaczeniu krajowym, jak i regionalnym. Dodatkowym atutem zamku jest

niewątpliwie jego bardzo dobry stan zachowania. Zamek był bowiem odbudowany po zniszczeniach związanych głównie z II wojną światową. Prace budowlane prowadzone były w latach 1957-1962 oraz 1969-1990, a w późniejszym czasie wykonano również szereg prac konserwatorskich.

Zakon krzyżacki wszedł w posiadanie ziemi bytowskiej już w 1329 roku, odkupując ją od rycerza Henninga Behra, któremu wcześniej ziemię tę nadał książę zachodniopomorski Warcisław IV z dynastii Gryfitów. Prace przy budowie zamku rozpoczęły się w 1398 roku i wraz z czynnościami wykończeniowymi trwały przez kolejne osiem lat. W 1410 roku po bitwie pod Grunwaldem Władysław Jagiełło przekazał zamek księciu pomorskiemu Bogusławowi VIII, lecz już 1411 roku w wyniku ustaleń pokoju toruńskiego obiekt ponownie trafił w ręce Krzyżaków. Wraz z wchłonięciem Zakonu Krzyżackiego przez Królestwo Polskie w 1454 roku król Kazimierz Jagiellończyk przekazał Bytów w posiadanie księcia szczecińskiego Eryka II. Wkrótce jednak książę wypowiedział posłuszeństwo Polsce, a ziemię bytowską podarował Krzyżakom, by kilka lat później ją od nich odkupić. Następnie, do 1637 roku ziemia bytowska stanowiła lenno Polski, a później została włączona do Królestwa Polskiego. Przynależność do Polski nie trwała jednak długo, ponieważ już w 1657 roku na mocy ustaleń traktatów welawsko-bydgoskich Bytów, choć formalnie ponownie stanowiący polskie lenno, znalazł się w granicach Brandenburgii, którą władali w tym czasie Hohenzollernowie. W 1772 roku miasto zdobyli Prusacy.

O burzliwych losach miasta i regionu ma przypominać zorganizowana w Muzeum Zachodniokaszubskim wystawa dotycząca średniowiecznej historii Bytowa, w tym władztwa Gryfitów i Krzyżaków. Choć ekspozycja poświęcona tej części dziejów miasta jest raczej skromna, zawiera cenne zabytki sztuki – krucyfiks z XV wieku, średniowieczną figurę św. Katarzyny i gotycką skrzynię zdobioną ornamentem fałdowym. Wyposażona jest również między innymi w elementy krzyżackiego uzbrojenia pochodzące z wykopalisk i miecz miejskiego kata datowany na XVI-XVII wiek. Znajduje się tam również sala portretowa książąt pomorskich. Tworzy ją 16 obrazów namalowanych na początku lat 90. XX wieku przez Karolinę Szyman-Piórkowską, malarkę mieszkającą w Dretyniu koło Miastka. Niestety, brak jest jakichkolwiek elementów multimedialnych lub interaktywnych urządzenia ekspozycji.

O obecności Prusaków w mieście przypomina z kolei górujący nad bytowskim rynkiem kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej i św. Jana Chrzciciela. Został bowiem wzniesiony jako kościół ewangelicki pw. św. Elżbiety w latach 1848-1854 według

wzoru, na podstawie którego wcześniej powstał kościół św. Mateusza w Berlinie. Na wyposażeniu obiektu są między innymi dwa dzwony odlane w latach 1820-1821, ufundowane przez króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III.

Dzieje miasta to nie tylko historia związana z licznymi zmianami przynależności administracyjnej, ale także dzieje towarzyszące grupom narodowościowym i etnicznym. Oprócz wspomnianych wcześniej Niemców i Polaków, znaczącą rolę w kształtowaniu Bytowa odegrali i odgrywają nadal Ukraińcy oraz Kaszubi. Ukraińcy pojawili się w mieście w 1947 roku w wyniku przesiedleń zwanych „Akcją Wisła”. Jednym ze szczególnych centrów skupiających obecnie tę grupę narodowością jest cerkiew św. Jerzego. Budynek ten został wzniesiony w latach 1675-1685 jako świątynia ewangelicka w miejscu wcześniej istniejącej świątyni tego nurtu. Krótko po II wojnie światowej obiekt przejęli metodyści, jednak wskutek emigracji do Niemiec Zachodnich zintensyfikowanej postanowieniami układu PRL-NRD zbór metodystyczny zaczął się wyludniać, a sam budynek popadł w ruinę. Ukraińscy grekokatolicy zakupili budynek w 1982 roku, a już w 1984 roku rozpoczęli jego odbudowę.

Zarówno w pierwotnej świątyni, jak i w tej zbudowanej w II poł. XVII wieku nabożeństwa przez dziesięciolecia odbywały się w języku kaszubskim. W tym miejscu kazania głosił Szymon Krofey, autor najstarszych znanych druków w języku kaszubskim, pochodzący z Dąbia koło Bytowa. Kaszubom poświęcona jest także wystawa etnograficzna „Kultura materialna Kaszubów Bytowskich” w Muzeum Zachodniokaszubskim. Jest to rozbudowana ekspozycja materialnego dziedzictwa kaszubskich mieszkańców miasta i regionu obejmująca sprzęty i narzędzia wykorzystywane w rolnictwie, rybołówstwie, pszczelarstwie, zbieractwie, łowiectwie, kowalstwie, kołodziejstwie, stolarstwie, ciesielstwie, bednarstwie, plecionkarstwie i tkactwie. W muzeum znajduje się również wystawa poruszająca tematykę współczesnej sztuki ludowej Kaszub, w szczególności rzeźby, hafciarstwa, zabawkarstwa i muzyki. Kultura kaszubska jest również kultywowana przez organizowane w muzeum zajęcia muzealne. Dla uczniów szkół podstawowych przewidziane są warsztaty tematyczne „W kaszubskiej zagrodzie”, „Wycinanka po kaszubsku”, „Współczesna sztuka ludowa Kaszub z uwzględnieniem stroju ludowego”, „Burczące basy”.

Dopełniając tę mozaikę narodowościową i etniczną Bytowa, warto wspomnieć o dziedzictwie żydowskim. Na początku XIX wieku w mieście założono cmentarz żydowski, przy obecnej ulicy Derdowskiego. W 1967 roku władze miasta zdecydowały

o zamknięciu cmentarza, a w jego miejscu urządzono park i wybudowano szkołę. W 2011 roku podczas prac budowlanych w ciągu ulicy Wery odnaleziono destrukty macew. W 2013 roku wykorzystano te fragmenty do budowy pomnika upamiętniającego społeczność żydowską związaną z ziemią bytowską, który stanął w miejscu nieistniejącej synagogi przy ulicy Młyńskiej. Społeczność żydowska w Bytowie miała wybitnych przedstawicieli. Zaliczali się do nich między innymi Gutzmannowie – Albert i jego syn Hermann, choć potrzeba rozwoju naukowego zmusiła ich na pewnym etapie życia do podjęcia decyzji o przeprowadzce z Bytowa do Berlina. Albert specjalizował się w edukacji na temat zaburzeń mowy. W Berlinie założył pierwszą szkołę dla głuchoniemych. Jego syn, Hermann, został profesorem medycyny na Uniwersytecie Humboldtów w Berlinie i uważany jest za twórcę nowoczesnej foniatrii. Podczas terenowych badań waloryzacyjnych, poza wspomnianym pomnikiem, nie odnotowano żadnych innych świadectw obecności Żydów w Bytowie, w tym tych dotyczących życiorysów Gutzmannów. Warto to podkreślić, ponieważ powiat bytowski ma doskonały potencjał do rozwoju turystyki biograficznej, opartej na wybitnych postaciach o znaczeniu międzynarodowym i krajowym, w tym także o znaczeniu dla innych grup narodowościowych.

Pomimo dość znaczącego potencjału do rozwoju turystyki kulturowej władze miasta właściwie nie podejmują się promocji Bytowa jako destynacji turystycznej. Przedstawiciele miasta nie uczestniczą w międzynarodowych i krajowych targach turystycznych. Brak jest również regularnie wydawanych materiałów promocyjnych. Ze ścisłego centrum miasta z końcem 2024 roku zniknęła informacja turystyczna „Kaszubski Kram”. Lokalni decydenci nie przedłużyli firmie PHU Wipeks koncesji na prowadzenie tego typu działalności gospodarczej. Prowadzenie informacji turystycznej powierzono Bytowskiemu Centrum Kultury. Dostępność materiałów informacyjnych dotyczących innych obiektów niż zamek, muzeum oraz jego oddziały jest bardzo ograniczona. Do tego w wyniku badań stwierdzono brak obsługi w językach obcych. Zamknięty punkt informacyjny poza strategiczną lokalizacją, cieszył się także dobrymi opiniami odwiedzających, co potwierdzają komentarze dostępne w sieci. Podnoszono między innymi większą niż w punkcie na zamku liczbę pamiątek dostępnych w sprzedaży.

W odniesieniu do całego badanego regionu na potencjał kulturowo-turystyczny znacząco wpływają również oddziały Muzeum Zachodniokaszubskiego – jeden w samym Bytowie, tj. wieża gotycka św. Katarzyny, oraz dwa w Płotowie – Muzeum

Szkoły Polskiej i Zagroda Styp-Rekowskich. Oprócz tego, warto wspomnieć prowadzone wysiłkiem pasjonatów izby regionalne w Modrzejewie i Rokitkach, a także izbę pamięci poświęconą Bernardowi Wituckiemu w Miastku. Zagroda Styp-Rekowskich powstała w miejscu niegdysiejszego gospodarstwa kaszubskiego, znamienitego rodu Styp-Rekowskich, którego członkowie zasłynęli przede wszystkim działalnością w organizacjach narodowych, między innymi w Związku Polaków w Niemczech, kiedy ziemia bytowska nie znalazła się w granicach II Rzeczypospolitej. W zagrodzie prowadzone są warsztaty i zajęcia muzealne mocno osadzone w kaszubskiej kulturze – „Współczesny kaszubski etnodizajn”, „Kaszubscy muzykanci” lub „Poznajemy kaszubskie smaki”.

Pod względem infrastrukturalnym powiat bytowski jest dobrze przygotowany na przyjazd turystów. Trzeba jednak zaznaczyć, że oferta noclegów, choć liczna i obejmująca różne rodzaje obiektów, wykazuje wyraźne braki w zakresie hoteli o dobrym standardzie. W mikroregionie brak jest hoteli pięcio-, cztero- i trzygwiazdkowych, a jedyny obiekt dwugwiazdkowy położony jest w Bytowie. Dobrze rozwinięte jest również zaplecze gastronomiczne, z krajową kuchnią tradycyjną, jak i regionalną. Cztery obiekty z terenu powiatu znajdują się na Pomorskim Szlaku Kulinarным – gospodarstwo agroturystyczne „Góra Lemana” w Tuchomiu, restauracja „Jaś Kowalski” w Bytowie, firma handlowo-gastronomiczna „IBIS” w Miastku oraz gospodarstwo agroturystyczne „Nad Stawem” w Trzebielinie. Dobrze rozwinięta jest również sieć dróg. Powiat przecinają dwie drogi krajowe (nr 20 i nr 21) oraz sześć dróg wojewódzkich (nr 206, 209, 210, 211, 212, 228). Jedyna czynna linia kolejowa obsługuje zachodnią część powiatu – linia nr 405 Piła Główna-Szczecinek-Słupsk-Ustka – ze stacjami w Słossinku, Miastku oraz w Kawczu. W 2024 roku podjęto decyzję o remoncie linii nr 212 łączącej Bytów z Lipuszem w powiecie kościerskim, co zapewni bezpośrednie połączenie kolejowe ze stolicą województwa – Gdańskiem. W perspektywie jest przedłużenie linii do Korzybia w powiecie słupskim, tworząc bezpośrednie połączenie z Bytowa do Słupska. Inwestycje te z pewnością przyczynią się do wzrostu zainteresowania regionem.

IV. Postulaty dotyczące rozwijania turystyki kulturowej w mikroregionie

Na podstawie kwerendy źródeł, badań terenowych i wniosków sformułowanych w niniejszym opracowaniu zdefiniowano trzy najważniejsze i zdaniem autora podstawowe postulaty dotyczące rozwijania turystyki kulturowej w mikroregionie.

1. Zdefiniowanie i wypromowanie powiatu bytowskiego jako destynacji turystyki przyrodniczo-kulturowej i aktywnej turystyki kulturowej

Powiat bytowski jest bogaty w atrakcje przyrodnicze – znaczące pokrycie terenu lasami, wysoki wskaźnik jeziorności, liczne formy ochrony przyrody, doliny dużych rzek – które nierozzerwalnie były i są związane z obecnością człowieka na tym terenie. Na jednej z wysp jeziora Bobięcińskiego Wielkiego znajdują się pozostałości grodziska wczesnośredniowiecznego i cmentarzyska kurhanowego. Naturalny bieg Słupi w kilku miejscach został przedzielony budowlami i urządzeniami hydrotechnicznymi, w tym zasługującymi na lepszą promocję elektrowniami wodnymi – w Strudze i Gałąźni Małej. Elektrownia wodna w Strudze, której budowę ukończono w 1896 roku, jest jedną z najstarszych, nieprzerwanie działających elektrowni wodnych na świecie. Niewątpliwą atrakcją elektrowni są żarówki sygnalizacyjne z włóknem węglowym stanowiące oryginalne wyposażenie i jeszcze do niedawna, mimo ponad stuletniej pracy, były całkowicie sprawne. Zarówno elektrownię w Strudze, jak w Gałąźni Małej można zwiedzać po wcześniejszym kontakcie telefonicznym. Elektrownia w Gałąźni Małej oferuje dodatkowo salę muzealną poświęconą historii hydrotechniki na tym obszarze. Obiekty te są częścią „Szlaku Elektrowni Wodnych”. W wyniku badań waloryzacyjnych stwierdzono jednak, że szlak nie ma w materiałach promocyjnych jednoznacznej identyfikacji nazewniczej. Funkcjonuje jako „Szlak Elektrowni Wodnych”, „Szlak Najstarszych Elektrowni Wodnych”, „Szlak Elektrowni Wodnych w Dorzeczu Słupi”, „Szlak Elektrowni Wodnych dorzecza Słupi”. Dodatkowo, odnotowano całkowity brak aktualnych informatorów, choćby w postaci ulotek czy broszur. Rekomenduje się zatem wzmocnienie identyfikacji produktu i weryfikację aktualności materiałów informacyjnych.

Nierozzerwalnie związane z krajobrazem są także inne obiekty techniczne na terenie powiatu, zwłaszcza kamienne mosty kolejowe – most na rzece Boruji, ruiny

mostów kolejowych w Kozinie i w Miastku. Wpisane na stałe w naturę są także ewangelickie cmentarze przedwojennych mieszkańców tego terenu, często położone w lasach, tuż przy szlakach pieszych i rowerowych. Większość z nich jest zdewastowana, natomiast znaleźć można także zadbane perełki z elementami sztuki sepulkralnej, jak Cmentarz Leśników w Pysznym. Autor opracowania dostrzega duży potencjał zabytkowych cmentarzy dla turystyki kulturowej w regionie, niestety obecnie w minimalnym stopniu wykorzystywany. Z upływem lat i postępującą dewastacją cmentarzy region będzie tracił turystyczny potencjał tych miejsc.

2. Wzmocnienie promocji mikroregionu i budowa szerokiej oferty turystycznej wykraczającej poza dominujący obiekt

Powiat bytowski oraz miasto Bytów właściwie nie podejmują poważnych inicjatyw promocyjnych. Zarówno powiat, jak i poszczególne jego ośrodki, nie uczestniczą w międzynarodowych i krajowych targach turystycznych. Nie wydają i nie aktualizują własnych materiałów promocyjnych – drukowanych i dostępnych online. Zastanawiać może szczególnie brak tych drugich w obliczu wniosków płynących z rozmowy z dyrektorem Bytowskiego Centrum Kultury Marianem Gospodarkiem opublikowanych na łamach portalu ibytow.pl („Od Gospodarka dla Gospodarka. Informacja turystyczna wraca do zamku”, 07.01.2025, ibytow.pl), który podważa zasadność inwestowania w tradycyjne, drukowane formy promocji, argumentując, że informacje o danym miejscu łatwo znaleźć w smartfonie, przy pomocy obiektywu Google, czy narzędzi związanych ze sztuczną inteligencją. Wydaje się, że decydentom miasta brakuje zrozumienia, że jeden istotny historycznie zamek, o ile jest magnesem sam w sobie, o tyle nie zatrzyma na dłużej i nie zachęci turysty do eksplorowania miasta i okolicy. Taki obiekt jest zazwyczaj jedynie przystankiem na trasie do innego miejsca docelowego, w tym przypadku w drodze nad Morze Bałtyckie lub do Szwajcarii Kaszubskiej. Ponadto marginalizowani są turyści, dla których zamek w Bytowie nie jest pierwszym celem podróży do miasta. W tej samej rozmowie burmistrz Bytowa Ireneusz Gospodarek stwierdził: „Turysta przyjeżdżający do Bytowa kieruje się przede wszystkim na zamek”. Z tego też powodu władze miasta zadecydowały o zamknięciu informacji turystycznej przy rynku prowadzonej przez prywatnego przedsiębiorcę i przeniesieniu jej do Bytowskiego Centrum Kultury. W podobnym tonie wypowiada się dyrektor BCK: „Každy turysta odwiedzający Bytów pojawia się na zamku” (Klaudia Cieplińska-Bednarek, „Po kilku latach przerwy Punkt Informacji Turystycznej powraca

na bytowski zamek”, 13.01.2025, weekendfm.pl). Autor opracowania dostrzega u lokalnych decydentów brak świadomości lub umniejszanie istnienia innych form turystyki niż turystyka dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza w obliczu silnych przesłanek do rozwoju turystyki biograficznej i turystyki obiektów przemysłowych i technicznych położonych w bliskiej odległości od miasta.

3. Wykorzystanie potencjału innych ośrodków i miejsc, szczególnie w zachodniej części powiatu

Dyskusja na temat walorów dla turystyki kulturowej w mikroregionie jest mocno skoncentrowana wokół zamku w Bytowie i w mniejszym stopniu wokół tegoż miasta. Wydaje się, że inny ośrodek miejski – Miastko, jest w tym dyskursie pomijany. Warto jednak zaznaczyć, że Miastko, położone w zachodniej części powiatu, przy odpowiedniej strategii, może być stacją i bramą do eksplorowania tegoż mikroregionu. Miasto to znajduje się przy drodze krajowej nr 21, którą kierują się turyści w stronę Słupska, Ustki i Słowińskiego Parku Narodowego. Zlokalizowane jest także w niedalekiej odległości od drogi krajowej nr 25 będącej częścią trasy Bydgoszcz – Koszalin. Znajduje się tu również dworzec kolejowy czynnej linii nr 405 łączącej Piłę z Ustką. Około 10 km na zachód od miasta znajduje się miejscowość Bobięcino nad jeziorem Bobięcińskim Wielkim, popularna w sezonie letnim, z rozbudowaną bazą noclegową. W samym Miastku również jest dobrze rozwinięta oferta noclegowa: Dom Pomorski, Zajazd „U Julii”, pensjonat „Monte Christo”, pokoje gościnne OSIR. W mieście funkcjonuje Centrum Informacji Turystycznej „Brama Kaszubskiego Pierścienia” ze stałymi godzinami otwarcia od poniedziałku do piątku (8:00-16:00). Miastko ma również odpowiednią bazę gastronomiczną, w tym tę z kuchnią tradycyjną i regionalną, z obiektem na Pomorskim Szlaku Kulinarным. Najważniejszym z punktu widzenia turystyki kulturowej obiektem jest kościół Najświętszej Marii Panny Wspomożenia Wiernych w stylu późnego baroku, wybudowany w latach 1730-1733. Wśród zabytkowych elementów wystroju wnętrza kościoła wymienić należy przede wszystkim organy z pracowni B. Grüneberga ze Szczecina, zakupione w 1876 roku. Do jednej z większej atrakcji Miastka niewątpliwie należy samolot Lim-5 (licencyjna wersja samolotu MiG-17) подарowany miastu przez Mirosława Hermaszewskiego. Bezspornie duży potencjał drzemie w miejskich legendach związanych ze zbójnikiem Rummelem, który w przeszłości niczym Robin Hood łupił bogatych i rozdawał biednym. W centrum miasta stanęła drewniana figura zbójnika. W 2009

roku miasto rozpoczęło emisję lokalnego dukata o nazwie „Rummel” w ramach akcji promocyjnej w kraju i zagranicą. Na obrzeżach miasta z kolei z inicjatywy prywatnego przedsiębiorcy powstaje Gród Rummela. W sezonie odbywają się tam różne imprezy tematyczne, między innymi inscenizacja oblężenia grodu.

Potencjał Miastka dla turystyki kulturowej i działania promocyjne lokalnych decydentów i przedsiębiorców są godne zauważenia. W skali całego mikroregionu są jednak silnie zdominowane przez zamek w Bytowie i niedostatecznie wyeksponowane. Rekomenduje się intensywniejszą współpracę w zakresie wzajemnej promocji obu miast w powiecie – Bytowa i Miastka. Autor opracowania w czasie badań waloryzacyjnych odnotował niskie zaangażowanie władz samorządowych w propagowanie powiatu jako jednego produktu turystycznego.

V. Powiat bytowski jako obszar recepcji turystyki kulturowej

Jak wynika z przeprowadzonej analizy potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionu, zlokalizowane tu zasoby antropogeniczne oraz zagospodarowane już walory mogą stanowić podstawę dla licznych form turystyki kulturowej. Większa koncentracja niektórych typów zasobów i funkcjonowanie szeregu obiektów wskazują na duże szanse rozwinięcia oferty **turystyki dziedzictwa kulturowego, turystyki etnicznej, turystyki biograficznej i turystyki obiektów przemysłowych i technicznych**. Poniżej przedstawiono bardziej szczegółowo odnoszące się do nich grupy walorów oraz ewentualne rekomendacje dotyczące możliwych sposobów ich wykorzystania.

1. Zamek w Bytowie jako filar turystyki dziedzictwa kulturowego w mikroregionie

Głównym celem podróży ukierunkowanej na poznawanie dziedzictwa kulturowego mikroregionu jest bez wątpienia zamek w Bytowie. Zbudowany na przełomie XIV i XV wieku z inicjatywy Zakonu Krzyżackiego, pełnił funkcje administracyjne i militarne. Z czasem przeszedł w ręce książąt pomorskich, a następnie Prusaków. Obiekt wyróżnia się wysokim stopniem zachowania, a także przemyślaną adaptacją do celów turystycznych i edukacyjnych, będąc siedzibą między innymi Muzeum Zachodniokaszubskiego. Liczne wydarzenia kulturalne odbywające się w jego murach i na dziedzińcu (np. Thunder Fest, Bytów Musical Festiwal, BytOFFsky

Festival) sprawiają, że jest atrakcją nie tylko turystyczną, ale również miejscem budowania i utrwalania tożsamości lokalnej.

Zamek ten pełni rolę wyraźnej dominanty w promocji zarówno miasta, jak i całego powiatu, koncentrując na sobie uwagę większości działań informacyjno-turystycznych. Zamek jest częścią samochodowej trasy turystycznej pn. „Szlak Zamków Gotyckich” obejmującej dwanaście zamków Warmii, Mazur i Pomorza. Zarządcą szlaku jest Stowarzyszenie Gmin Polskie Zamki Gotyckie. Wydaje się, że prestiż zamku, a w konsekwencji i całego mikroregionu mógłby zostać znacząco podniesiony poprzez włączenie obiektu do Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego. W tej chwili w Polsce jest tylko siedem takich obiektów – w Chełmnie, Gdańsku, Grudziądzu, Myśliborzu, Olsztynie, Płocku oraz Sławnie. Tym bardziej, że zamek nie jest jedyną gotycką budowlą w mieście. W centrum miasta wznosi się wieża św. Katarzyny. Mocną cechą obu tych obiektów – zamku i wieży – jest ich zagospodarowanie. W obu zorganizowane są wystawy odnoszące się do materialnego i duchowego dziedzictwa mikroregionu. Można by pokusić się jedynie o zwiększenie dostępności ekspozycji w wieży. Jej zwiedzanie jest możliwe jedynie od wtorku do piątku, kiedy to z reguły w weekendy ruch turystyczny jest większy, zwłaszcza w okresie wiosenno-letnim.

2. Kościoły drewniane i szachulcowe: sakralne dziedzictwo mikroregionu

Na uwagę zasługują również liczne zabytkowe kościoły, w tym cenne dla krajobrazu kulturowego obiekty drewniane i szachulcowe. Drewniane świątynie znajdują się m.in. w **Brzeźnie Szlacheckim**, **Borzyszkowach** oraz **Sominach**, natomiast kościoły szachulcowe zlokalizowane są m.in. w **Łubnie**, **Kołczygłowach**, **Miłoticach**, **Świerznie** i **Wałdowie**. Kościół w Świerznie został zbudowany w 1710 roku i wyróżnia się bogatym, barokowym wystrojem. Naprzeciw kościoła zlokalizowana jest pastorówka z XIX wieku. Obiekt został starannie odrestaurowany i obecnie znajduje się w nim szlifiernia bursztynu Erwina Witrambowskiego. Świątynia w Wałdowie zwraca na siebie uwagę urokliwym położeniem. Wznosi się na niewielkim wzniesieniu nad Jeziorem Wałdowskim Wielkim. Ponadto, zachowały się w niej oryginalne barokowe witraże. Istnieją również obiekty o konstrukcji mieszanej, drewniano-szachulcowej, jak te w **Jasieniu** i **Ugoszczy**. Przy kościele w **Dretyniu**, który sam w sobie nie ma wyjątkowych walorów architektonicznych, znajduje się dzwonnica z 1822 roku. Pierwotny obiekt, zbudowany około 1500 roku, spalili żołnierze radzieccy

w 1945 roku. Zabytki te mogłyby stanowić odrębny, spójny produkt turystyczny – na wzór funkcjonujących z powodzeniem w innych regionach kraju „**Szlaku kościołów drewnianych wokół Puszczy Zielonka**”, „**Szlaku Kościołów Drewnianych Regionu Kozła**”, czy „Szlaku Kościołów Drewnianych Ziemi Kaliskiej”. Znaczenie tego typu szlaku można dodatkowo wzmocnić, uwzględniając potencjał **turystyki biograficznej**. Część z wymienionych świątyń wiąże się bowiem z postaciami o istotnym znaczeniu historycznym, w tym na skalę międzynarodową. Na pierwszy plan wysuwają się w tym kontekście kościoły w **Kołczygłowach** i **Łubnie**. W Kołczygłowach zawarł związek małżeński **Otto von Bismarck** z Johanną von Puttkamer, natomiast świątynia w Łubnie – ufundowana przez ród Puttkamerów – była miejscem wielu ważnych wydarzeń związanych z historią tej pomorskiej rodziny szlacheckiej.

3. Dziedzictwo kaszubskie i niemieckie jako zasoby rozwoju turystyki etnicznej w powiecie bytowskim

Dziedzictwo kulturowe Kaszubów ma istotny potencjał do przyciągania turystów do powiatu bytowskiego, zwłaszcza w kontekście obserwowanego w ostatnich latach renesansu zainteresowania folklorem i kulturą ludową. **Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie** prezentuje bogatą ekspozycję sprzętów i narzędzi codziennego użytku, charakterystycznych dla życia Kaszubów w XVIII-XX wieku. Znajdują się tam eksponaty dotyczące rolnictwa, rybołówstwa, plecionkarstwa, tkactwa, kowalstwa, kołodziejstwa, pszczelarstwa i innych codziennych aktywności dawnych mieszkańców regionu. W muzeum prezentowane jest również dziedzictwo kaszubskiej sztuki współczesnej, w tym między innymi malarstwo, rzeźba i zabawkarstwo. Placówka prowadzi również szeroką działalność edukacyjną – na zamówienie organizowane są warsztaty i lekcje tematyczne, głównie adresowane do uczniów szkół podstawowych. Zajęcia muzealne dotyczą między innymi współczesnej sztuki ludowej Kaszub z uwzględnieniem stroju ludowego, zabawy z kaszubskimi instrumentami, opowiadań kaszubskich bajek i legend.

Działania w zakresie popularyzacji dziedzictwa kaszubskiego prowadzą także oddziały Muzeum Zachodniokaszubskiego – **Zagroda Styp-Rekowskich w Płotowie** oraz **Muzeum Szkoły Polskiej**. Oferta kierowana jest nie tylko do osób o kaszubskich korzeniach, ale do wszystkich zainteresowanych kulturą ludową i regionalną. Zagroda Styp-Rekowskich przypomina o bohaterskiej, narodowej

postawie Kaszubów w okresie pruskiego zaboru i w okresie międzywojennym, kiedy to ziemia bytowska znalazła się poza granicami odradzającej się Rzeczypospolitej. Kaszubi z zaangażowaniem dążyli do przyłączenia ziemi bytowskiej do Polski, walczyli o możliwość nauki języka polskiego w szkołach, także o możliwość prowadzenia polskich szkół. W zagrodzie również odbywają się warsztaty odnoszące do kultury kaszubskiej – „Wśród kaszubskich legend”, „Od owieczki do wełniaczka”, „Kaszubscy muzykanci”, czy „Współczesny kaszubski etnodizajn”.

Wspominając Kaszubów, nie sposób pominąć ich dziedzictwa kulinarnego. W Bytowie, Miastku, Miszewie oraz Piasznie znajdują się obiekty wchodzące w skład Pomorskiego Szlaku Kulinarnego (Gospodarstwo Agroturystyczne „Góra Lemana” w Piasznie, Restauracja „Jaś Kowalski” w Bytowie, Gospodarstwo Agroturystyczne „Nad Stawem” w Miszewie, Restauracja „Maxima” w Miastku). Są to punkty gastronomiczne, w których menu znalazły się potrawy zebrane przez naukowców etnografów i opublikowane w postaci folderu pn. „Przeszłość dla przyszłości – wielokulturowość kuchni Pomorza. Opracowanie to zawiera 35 przepisów dań o pomorskim, w tym kaszubskim, rodowodzie potwierdzonym w źródłach historycznych i etnograficznych, a dodatkowo bazujących na łatwo dostępnych i pochodzących z danego regionu surowcach i produktach. Z terenu mikroregionu bytowskiego są to m.in. tradycyjny chleb żytni, zupa brzadowa z kluseczkami, wyroby wędzone z gęsi, pieróg gryczany – jaworowski, czy kluski ziemniaczane z kapustą szmurowaną. Istnieją także restauracje poza szlakiem, które serwują typowe potrawy kuchni kaszubskiej, jak Restauracja „Kaszubianka” w Bytowie, w której podaje się m.in. śledzia po kaszubsku, kiskę po kaszubsku, lina po kaszubsku, czy pstrąga na kwaśno.

Drugą ważną grupą docelową w kontekście rozwoju turystyki etnicznej są turyści z Niemiec, szczególnie w ramach tzw. **turystyki sentymentalnej**. Z uwagi na skomplikowaną historię regionu, oferta dla tej grupy powinna uwzględniać nie tylko zabytki architektury z okresu przedwojennego, ale także **liczne, choć obecnie często pomijane w ofercie turystycznej, cmentarze ewangelickie**. Wyjątek stanowi **zrewitalizowany Cmentarz Leśników w Pysznie**, który może stanowić wzorcowy przykład integracji dziedzictwa niemieckiego z lokalną narracją historyczną. Kilkadziesiąt innych cmentarzy jest jednak w stanie zaawansowanej dewastacji i powoli znikają z krajobrazu. Wraz z nimi znika nie tylko pamięć o dawnych mieszkańcach regionu, ale także elementy sztuki sepulkralnej.

4. Lokalne ślady wielkich postaci: turystyka biograficzna jako dopełnienie turystyki etnicznej

Dopełnieniem powyższych rozważań w zakresie turystyki etnicznej mogą być wątki odnoszące się do życiorysów wybitnych postaci, w tym tych ściśle powiązanych z historią zjednoczenia Niemiec. Mają one duży potencjał z powodzeniem zainteresować turystów z Niemiec. W trakcie badań waloryzacyjnych odnotowano liczne powiązania regionu z ponadprzeciętnymi postaciami historycznymi, w tymi o znaczeniu międzynarodowym i krajowym. Szczególny nacisk należy położyć na XVIII- i XIX-wiecznych wybitnych niemieckich polityków. Na pierwszy plan wysuwają się Otto von Bismarck – premier Prus (1862-1873; 1873-1890), pierwszy kanclerz Rzeszy (1871-1890) – oraz jego żona Johanna von Puttkamer, których związki z regionem są wyjątkowo silne. W 1847 roku w dzisiejszym kościele pw. Chrystusa Króla w Kołczygłowach para zawarła związek małżeński. W Barnowcu z kolei znajduje się pałac, w którym urodziła się i wychowała Johanna. Oprócz tego, Bismarck w latach 60. XIX wieku stał się właścicielem majątku w Wierszynie. Wraz z żoną w latach 60. XIX wieku zamieszkali na krótko w miejscowym, nieistniejącym już dworze.

W Miastku w latach 1787-1794 mieszkał Gebhard Leberecht von Blücher (1742-1819), książę, feldmarszałek Królestwa Prus, dowódca armii pruskiej w bitwach między innymi pod Waterloo, Kaczawą, Lipskiem i Craonne. Jego żoną była baronessa Caroline Amelie von Mehling (1756-1791). Caroline zmarła młodo, a jej ciało złożono w krypcie miastecznego kościoła, obecnie kościoła Najświętszej Marii Panny Wspomożenia Wiernych. Do II wojny światowej o tym szczególnym pochówku przypominała wmurowana w posadzkę płyta nagrobna z inskrypcją, dzisiaj po tablicy nie ma jednak śladu. W tym miejscu warto wspomnieć, że także do czasu II wojny światowej przed kościołem w Miastku stał pomnik Ottona von Bismarcka, obecnie na oryginalnym postumencie stoi figura Chrystusa Króla. Pomnik kanclerza został obalony już w 1945 roku.

W lesie nieopodal Miastka, niegdysiejszym parku podmiejskim, przy drodze prowadzącej do jezior Kamień i Orlego, w 2013 roku udało się zlokalizować znany z przedwojennych fotografii głaz poświęcony Blücherowi. Inskrypcja z jego nazwiskiem przez dziesięciolecia znajdowała się pod warstwą mchu. Feldmarszałek był także patronem ulicy w przedwojennym Miastku, dzisiejszej ulicy Grunwaldzkiej.

Warto przytoczyć również postaci Alfreda (1837-1910) i Hermanna (1865-1922) Gutzmannów. Ten pierwszy otworzył w Berlinie pierwszą szkołę dla głuchoniemych,

łącząc dydaktykę z elementami terapii logopedycznej, drugi – profesor medycyny – uznawany jest za pioniera nowoczesnej foniatrii.

Niestety, w trakcie terenowych badań waloryzacyjnych, za wyjątkiem krótkich wzmianek o Bismarcku, nie natrafiono na jakiegokolwiek elementy małej infrastruktury turystycznej (tablice pamiątkowe, tablice informacyjne, pomniki, kamienie pamiątkowe itp.) wskazujące na związki regionu z tymi wybitnymi postaciami historycznymi. Wydaje się, że istnieje tu jeszcze duży, niewykorzystany potencjał do rozwoju turystyki biograficznej. Rozmowy przeprowadzone w Centrach Informacji Turystycznej w Miastku i w Bytowie wskazują także na małą świadomość społeczną tychże powiązań i potencjalnych realnych korzyści płynących z takiej promocji.

5. Historia inżynierii w krajobrazie mikroregionu: turystyka obiektów przemysłowych i technicznych

Turystyka obiektów przemysłowych i technicznych, inaczej nazywana turystyką industrialną skupia się w regionie na walorach związanych z elektrowniami wodnymi. Obiekty w Strudze oraz w Gałąźni Małej są jednymi z najważniejszych zespołów hydrotechnicznych z punktu widzenia historii hydrotechniki w Europie. Infrastrukturę uzupełniają interesujące rozwiązania techniczne – zamki wodne i kanały derywacyjne. Elektrownia wodna w Strudze należy do najstarszych nieprzerwanie działających tego typu obiektów na świecie. Powstała bowiem pod koniec XIX wieku. Elektrownia w Gałąźni Małej w momencie budowy była największą elektrownią wodną w środkowej i północnej części Europy. Szlak Najstarszych Elektrowni Wodnych, choć jako produkt dość dobrze znany, przynajmniej lokalnie, ma jednak problemy z jednolitą identyfikacją i nazewnictwem. Wydaje się również, że informacje o dostępności obiektów są słabo eksponowane i niespójne w zależności od źródła. Poprawa komunikacji zarządców tychże obiektów z potencjalnym turystą jest konieczna, jeśli region chce rozwijać ten rodzaj turystyki na swoim terenie.

Cieszy natomiast dostrzeżenie potencjału starych mostów kolejowych. Na szczególną uwagę zasługuje most nad rzeką Borują w Bytowie o konstrukcji wzorowanej na rzymskich akweduktach. W 2017 roku rozpoczął się remont mostu, a w 2019 roku nastąpiło jego oficjalne otwarcie. Most, poza gruntowną renowacją, doczekał się oświetlenia, a także zagospodarowania rekreacyjnego wokół. W 2021 roku obiekt otrzymał wyróżnienie w konkursie Zabytek Zadbany w kategorii „Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu”.

Bibliografia

- Czajkowski S., 2016, Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu lęborskiego, Turystyka Kulturowa, nr 4, s. 132-145
- Duda T., 2024, Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu szczecineckiego, Turystyka Kulturowa, nr 133, s. 147-168
- Ellwart J., 2002. Powiat bytowski. Ilustrowany przewodnik krajoznawczy, wyd. Region, Gdynia
- Ellwart J. 2007. Miastko i okolice: ilustrowany przewodnik turystyczny, wyd. Region, Gdynia
- Jankowski T., 2013, Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu chojnickiego, Turystyka Kulturowa, nr 6, s. 68-80
- Lewańska A., 2014, Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu miasta Koszalina i powiatu ziemskiego koszalińskiego, Turystyka Kulturowa, nr 11, s. 87-98
- Lewańska A., Czajkowski S., Mikos von Rohrscheidt, A., 2016, Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego miasta Słupsk i powiatu słupskiego, „Turystyka Kulturowa”, nr 1, s. 183-202
- Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy, (wyd. 2), wyd. KulTour.pl, Poznań
- Pawłowski A.J., 1994, Zamek w Bytowie, Wojewódzki Ośrodek Informacji Turystycznej, Słupsk
- Siemiński T. (red.), 2022, Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie. Szkice do dziejów 1972-2022, Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie, Bytów

Źródła internetowe:

- https://ibytow.pl/pl/19_wiadomosci-z-regionu/678_bytow/17293_od-gospodarka-dla-gospodarka-informacja-turystyczna-wraca-do-zamku.html [dostęp: 2025-03-17]
- <https://weekendfm.pl/?n=117754&po-kilku-latach-przerwy-punkt-informacji-turystycznej-powraca-na-bytowski-zamek> [dostęp: 2025-03-17]
- <https://powiatbytowski.pl/turystyka.html> [dostęp: 2025-03-17]
- <https://www.bytow.com.pl/Dla-turysty,9> [dostęp: 2025-03-17]